

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА “КРОК”**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник голови Приймальної комісії

О.М. Шикова

_____ 2016 р.

**ПРОГРАМА
фахового випробування
для вступників для здобуття вищої освіти ступеня бакалавра
спеціальність «Економіка підприємства»
(для вступників, які мають диплом молодшого спеціаліста з інших спеціальностей)**

Автор: Лелюк О.О., канд. екон. наук., доц.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри

економіки та менеджменту підприємства

(протокол № 6 від «4» березня 2016 р.)

Завідувач кафедри

Галиця І.О.

Київ, 2016

ВСТУП

Прийом вступників для здобуття вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю «Економіка підприємства», які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за іншою спеціальністю, на 3 курс, проводиться за результатами комплексного екзамену з фаху з дисциплін циклу професійної підготовки: «Економіка підприємства», «Планування та організація діяльності підприємства», «Управління витратами».

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1: «Економіка підприємства»:

Тема 1. Підприємство в сучасній системі господарювання

Роль підприємства в національній економічній системі. Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної ланки виробничої сфери. Основні критерії, що визначають суб'єкта господарювання як підприємство. Цілі й напрями діяльності підприємства. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підприємств. Створення підприємства, його статут і колективний договір. Види підприємств. Організаційно-правові форми підприємств. Приватне підприємство. Види господарських товариств та кооперативів. Об'єднання підприємств. Види об'єднань підприємств: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, холдинги, фінансові групи. Поняття середовища господарювання підприємств. Характеристика факторів зовнішнього середовища. Фактори внутрішнього середовища функціонування підприємства.

Тема 2. Трудові ресурси

Поняття трудових ресурсів і персоналу підприємства. Класифікація і структура персоналу виробничого підприємства. Характеристика категорій

персоналу (керівників, спеціалістів, службовців, робітників). Показники наявності та руху персоналу. Методи визначення планової чисельності робітників.

Продуктивність праці як показник ефективності організації праці персоналу. Поняття виробітку, методи його визначення. Поняття і види трудомісткості. Чинники зростання продуктивності праці. Мотивація трудової діяльності працівників підприємства. Класифікація методів мотивації (економічні прямі, економічні непрямі та негрошові).

Поняття оплати праці. Основна і додаткова оплата праці. Функції заробітної плати як економічної категорії: відтворювальна, стимулююча, регулююча, соціальна. Організація оплати праці на підприємстві. Тарифна система оплати праці. Погодинна та відрядна форми оплати праці. Системи оплати праці: пряма відрядна, непряма відрядна, відрядно-преміальна, відрядно-прогресивна, акордна, проста погодинна, погодинно-преміальна. Сучасні форми оплати праці персоналу. Система участі у прибутках як додатковий засіб мотивації праці.

Тема 3. Капітал, виробничі фонди та нематеріальні ресурси

Поняття капіталу. Сутність основних фондів, їх класифікація (за галузевою належністю, функціональним призначенням, участю у виробничому процесі, матеріальним складом тощо). Поняття про структуру основних фондів. Оцінка вартості основних фондів (первісна, відновна, справедлива, залишкова, ліквідаційна). Фізичний і моральний знос основних фондів. Амортизація основних фондів. Методи нарахування амортизації: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий. Просте й розширене відтворення основних фондів. Показники використання основних фондів. Ефективність відтворення та використання основних фондів.

Виробнича потужність: поняття, види, особливості її обчислення. Показники використання виробничої потужності. Шляхи підвищення ефективності використання виробничої потужності.

Сутність, класифікація і структура оборотних коштів підприємства. Кругообіг оборотних коштів підприємства. Поняття про оборотні фонди та фонди обігу, характеристика їх елементів (виробничих запасів, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів, готової продукції, дебіторської заборгованості, грошових коштів). Нормування оборотних коштів. Показники використання оборотних коштів (коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження, період одного обороту, рентабельність оборотних коштів). Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Сутність нематеріальних активів, їх склад. Характеристика об'єктів промислової та інтелектуальної власності, інших нематеріальних ресурсів. Оцінка нематеріальних активів. Амортизація нематеріальних активів.

Тема 4. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства

Поняття інвестицій та їх класифікація. Суб'єкти інвестиційної діяльності. Фінансові інвестиції. Види цінних паперів, порядок їх випуску, обігу та використання. Інвестиції у засоби виробництва. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування капіталовкладень. Структура інвестицій: технологічна, відтворювальна, галузева і територіальна. Оцінка доцільності інвестиційного проекту. Статичні показники оцінки ефективності інвестицій. Врахування чинника часу при обґрунтуванні доцільності інвестиційного проекту.

Поняття інновацій, інноваційної діяльності. Класифікація інновацій. Загальна характеристика інноваційних процесів. Науково-технічний прогрес, його особливості, загальні та пріоритетні напрями. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень. Інноваційний розвиток підприємств.

Тема 5. Система планування на підприємстві

Планування — головний інструмент управління діяльністю підприємства. Принципи планування. Вибір та обґрунтування цілей діяльності підприємства — найважливіший етап планування. Система планів, що розробляється і використовується на підприємстві. Класифікація методів планування.

Маркетингова діяльність (принципи, функції, концепції) як засіб для визначення можливості загрози, аналізу внутрішнього середовища та правильного вибору цілей і стратегії підприємства. Стратегічне, тактичне й оперативне планування. Поняття про календарне планування та диспетчеризацію. Бізнес-планування: призначення, функції, основні розділи.

Тема 6. Організація виробництва та його обслуговування.

Класифікація виробничих процесів і принципи їх раціональної організації. Типи виробництв: одиничне, серійне, масове. Поняття про виробничий і технологічний цикли. Розрахунок тривалості технологічних циклів залежно від способу поєднання технологічних операцій. Поточковий і непоточковий методи організації виробництва. Параметри роботи поточної лінії.

Форми раціональної організації виробництва: концентрація, спеціалізація, кооперування, комбінування, конверсія, диверсифікація, їх сутність і соціально-економічне значення.

Тема 7. Продукція: сутність, різновиди і конкурентоспроможність

Показники вимірювання обсягів продукції підприємства. Товарна, валова, чиста та реалізована продукція. Поняття якості продукції. Одиничні, комплексні та узагальнюючі показники якості. Методи оцінювання якості продукції. Конкурентоспроможність продукції. Технологія оцінювання рівня конкурентоспроможності продукції підприємства. Шляхи поліпшення якості

та конкурентоспроможності продукції. Стандартизація і сертифікація продукції. Державний нагляд за якістю продукції в Україні.

Тема 8. Витрати підприємства

Поняття витрат. Різновиди витрат: операційні та інвестиційні витрати. Класифікація витрат за об'єктами формування, способом включення у собівартість продукції, реакцією на обсяг виробництва. Поділ витрат за економічними елементами. Співвідношення прямих і непрямих, змінних і постійних витрат та їх практичне значення.

Система управління витратами. Важливість обґрунтування рівня витрат і контролю їх формування за центрами відповідальності. Особливості управління витратами у коротко- і довгостроковому періодах. Кошторис виробництва: призначення, основні складові. Графічний та аналітичний методи визначення критичного обсягу виробництва.

Поняття собівартості. Види собівартості. Поняття цехової, виробничої та повної собівартості продукції. Калькулювання собівартості. Об'єкти калькулювання, калькуляційні одиниці, статті калькулювання. Методи калькулювання. Характеристика основних калькуляційних статей витрат. Проблеми розподілу непрямих витрат при калькулюванні у багатопродуктовому виробництві. Пошук резервів зниження собівартості продукції підприємства.

Поняття, роль і функції ціни в ринковій економіці. Класифікація цін. Структура оптової ціни виробника, відпускної та роздрібною ціни. Методи ціноутворення на підприємстві. Цінова політика підприємства. Державне регулювання цін на продукцію підприємств.

Тема 9. Результати діяльності підприємства

Поняття доходу (виручки). Прибуток — основний показник фінансово-економічної діяльності підприємства. Види прибутку. Порядок визначення фінансового результату діяльності підприємства. Поняття

ефективності. Види ефективності. Рентабельність як показник ефективності діяльності підприємства. Види рентабельності. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства. Фінансовий стан підприємства, його фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність активів.

Тема 10. Антикризова діяльність підприємства

Банкрутство підприємств. Фінансові причини виникнення неплатоспроможності підприємств. Поняття фіктивного банкрутства, його приховування або навмисне доведення до банкрутства. Реструктуризація, організаційні форми реструктуризації підприємств. Санація (фінансове оздоровлення) підприємств. Поняття економічної безпеки суб'єктів господарювання. Економічна безпека підприємства: фінансова, інформаційна, техніко-технологічна, політико-правова інтелектуальна складові.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Визначення підприємства як суб'єкта господарювання.
2. Види підприємств та їх класифікація.
3. Економічні засади функціонування господарських товариств.
4. Економічні засади функціонування приватних підприємств.
5. Об'єднання підприємств: передумови створення та види.
6. Поняття та класифікація персоналу підприємств.
7. Методи визначення планової чисельності окремих категорій персоналу підприємства.
8. Продуктивність праці персоналу, її вимірювання, резерви та напрямки підвищення.
9. Оплата праці на підприємстві: сутність та функції.
10. Погодинна форма оплати праці та її системи.
11. Відрядна форма оплати праці та її системи.
12. Аналіз стану, забезпеченості, ефективності відтворення та використання основних фондів підприємства.
13. Основні виробничі фонди підприємства: поняття та структура.
14. Вартісна оцінка основних фондів.
15. Амортизація основних фондів: поняття та методи нарахування.
16. Знос основних фондів.
17. Відтворення основних виробничих фондів.
18. Поняття, характерні риси, елементний склад та значення нематеріальних активів підприємства.
19. Вартісна оцінка та амортизація нематеріальних активів підприємства.
20. Поняття оборотних коштів, їх класифікація та структура.
21. Методи визначення потреби в оборотних коштах підприємства.
22. Оцінка ефективності використання оборотних коштів та шляхи її підвищення.

23. Поняття та класифікація інвестицій та інвестиційної діяльності.
24. Методика оцінки ефективності інвестицій.
25. Інновації та їх класифікація.
26. Сутність та об'єктивна необхідність планування діяльності підприємства.
27. Організація виробничого процесу.
28. Форми та методи організації виробництва.
29. Поняття виробничої інфраструктури.
30. Загальна характеристика продукції.
31. Якість продукції підприємства: поняття, показники та методи оцінки.
32. Сутнісна характеристика і методичні основи визначення конкурентоспроможності продукції.
33. Стандартизація та сертифікація продукції.
34. Сутнісно-видова характеристика витрат підприємства.
35. Ціни на продукцію підприємства: поняття, елементний склад.
36. Прибуток підприємства і методика його визначення
37. Суть ефективності та її види.
38. Рентабельність як узагальнюючий показник ефективності діяльності підприємства.
39. Показники оцінки фінансового стану підприємства.
40. Банкрутство підприємства: сутність, значення, процедури та способи прогнозування.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України // www.rada.gov.ua
2. Кодекс законів про працю України // www.rada.gov.ua.
3. Податковий кодекс України // www.rada.gov.ua.
4. Цивільний кодекс України // www.rada.gov.ua.
5. Закон України «Про акціонерні товариства» // www.rada.gov.ua.
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // www.rada.gov.ua.
7. Закон України «Про інноваційну діяльність» // www.rada.gov.ua
8. Закон України «Про оплату праці» // www.rada.gov.ua.
9. Закон України «Про стандартизацію» // www.rada.gov.ua
10. Закон України «Про сертифікацію» // www.rada.gov.ua .
11. Березін О.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. — К.: Знання, 2009. — 390 с.
12. Васильков В. Г. Організація і управління процесами виробництва [Текст] : навч. посібник / В. Г. Васильков, Н. В. Василькова ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2011. - 503 с.
13. Гетьман О.О. Економіка підприємства : Навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. - 2-ге вид. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 488 с.
14. Економіка підприємств [Текст] : підручник / Ф. В. Горбонос, Г. В. Черевко, Н. Ф. Павленчик, А. О. Павленчик. - К. : Знання, 2010. - 463 с.
15. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: Навч. посібник / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук ; М-во освіти і науки України, Тернопільський нац. екон. ун-т. - К. : Центр учбової літератури, 2010. - 304 с.
16. Економіка підприємства: збірник тестів і задач: навчальний посібник/ А. В. Шегда [та ін.]. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 240 с.
17. Економіка підприємства: підручник / За заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-

т ім. В. Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2009. - 598 с.

18. Економіка промислового підприємства [Текст] : підруч. для студентів неекон. спец / Н. М. Тюріна, М. Д. Ведерніков, Г. І. Капінос [та ін.] ; за ред. Тюріної Н. М. - Львів : Новий Світ, 2013. - 312 с.

19. Економіка підприємств: Підручник/ Ф.В. Горбонос, Г.В. Черевко, Н.Ф. Павленчик, А.О. Павленчик. - К.: Знання, 2010. - 463 с

20. Захарченко В. І. Економіка підприємства. Теорія [Текст] : [навч. посібник] / В. І. Захарченко, М. М. Меркулов, О. В. Балахонова. - Львів : Магнолія-2006, 2011. - 323 с.

21. Збірник завдань з курсу "Економіка підприємства" з методичними рекомендаціями для забезпечення самостійної роботи студентів/ В.С.Міщенко, Т.П. Єсипчук, О.О. Лелюк - К.: Університет економіки та права "КРОК", 2010. - 156 с.

22. Іванілов О. С. Економіка підприємства [Текст] : підручник / О. С. Іванілов. - 2-ге вид. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 727 с.

23. Калініченко О. В. Економіка підприємства [Текст] : практикум : навч. посібник / О. В. Калініченко, О. Д. Плотник. - К. : Кондор, 2012. - 601 с.

24. Мацибора В. І. Економіка підприємства [Текст] : навч. посібник / В. І. Мацибора, В. К. Збарський, Т. В. Мацибора ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - 2-е вид., переробл. і доповн. - К. : Каравела, 2012. - 319 с.

25. Петрович Й.М. Економіка і фінанси підприємства: підручник/ Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. - Львів: Магнолія 2006, 2014. - 408 с.. - (Вища освіта в Україні).

26. Скибінська З. М. Економіка та організація виробництва [Текст]: навч. посіб. / З. М. Скибінська, Т. Т. Гринів. - К. : Знання, 2012. - 299 с.

27. Шваб Л.І. Економіка підприємства: підручник/ Л. І. Шваб. - К.: Каравела, 2011. - 416 с.

Модуль 2: «Планування та організація діяльності підприємства»:

Тема 1. Сутність і організаційно методичні засади планування діяльності підприємства

Планування як наука. Планування як сфера людської діяльності. Сутність науки планування. Предмет, об'єкт і методи дослідження. Теоретичні підвалини планування мікросистем.

Процес планування і вибір рішень. Характеристика планування як орієнтованої на майбутнє діяльності з прийняття рішень. Альтернативність вибору та критерії прийняття раціональних рішень. Формальний і системний підходи у плануванні.

Планування як функція управління підприємством. Місце планування в управлінській діяльності. Планування як процес складання і прийняття планів. Планування за умов різної визначеності факторів зовнішнього середовища.

Методи та інструменти планових розрахунків. Перетворення наявної інформації в інформацію для планування. Показники як інформація для планування. Методи обчислення показників. Моделювання багатоваріантних планових розрахунків. Використання описових, пояснювальних та імітаційних моделей.

Тема 2. Планування збуту продукції

Формування плану збуту з урахуванням досліджень ринку, життєвого циклу продукції і детермінантів попиту. План збуту продукції, поняття, основні вихідні дані формування плану, необхідність маркетингових досліджень. Особливості визначення ринкового попиту на продукцію широкого вжитку та промислового призначення. Життєвий цикл виробів, його вплив на величину збуту продукції та одержання прибутку від їх реалізації. Вплив на попит і обсяги продукції різних факторів (детермінантів) попиту.

Планування реклами. Поняття та мета реклами. Комунікаційна політика у здійсненні планів збуту продукції. Види та основні носії реклами. Розробка програми рекламування. Обґрунтування вибору рекламних засобів і ефективність реклами.

Планування збуту продукції. Характеристика планового обсягу збуту продукції. Показники плану. Залишки нереалізованої продукції. Планування витрат на збут продукції. Канали збуту продукції та стимулювання збуту з метою підвищення попиту на продукцію.

Контроль за збутом продукції. Поняття контролю. Методи контролю за збутом продукції.

Тема 3. Виробнича програма підприємства

Виробнича програма підприємства, її зміст та оптимізація. Характеристика виробничої програми і вихідних даних для її планування. Структура виробничої програми підприємства. Державний контракт і державне замовлення, їх характеристика. Планування виробничої програми у натуральних і вартісних показниках. Оптимальний розподіл планової кількості кожної номенклатурної позиції за календарними періодами року (квартал, місяць). Оптимізація виробничої програми, планування оптимальної структури номенклатурних позицій. Максимально можливий обсяг виробництва продукції.

Планування обсягів виробництва продукції у вартісному виразі. Товарна, валова, реалізована та чиста продукція. Їх характеристика. Склад та розрахунки. Визначення залишків незавершеного виробництва при плануванні валової продукції.

Тема 4. Оперативно-календарне планування та регулювання виробництва

Зміст і завдання оперативно-календарного планування. Характеристика оперативно-календарного планування. Задачі та зміст календарного

планування та диспетчерського регулювання. Міжцехове та внутрішньоцехове планування. Планово-облікові одиниці та системи оперативного планування.

Ритмічність виробництва. Характеристика рівномірного і ритмічного виробництва. Планування та оцінка рівня ритмічності виробництва на підприємстві.

Особливості оперативно-календарного планування на підприємствах одиничного, серійного і масового типів виробництва. Головне завдання оперативно-календарного планування на підприємствах одиничного типу виробництва. Об'єкт планування, порядок проходження замовлень; системи і календарно-планові розрахунки при одиничному типі виробництва. Розробка виробничих програм для цехів і дільниць. Особливості та головне завдання оперативно-календарного планування у серійному виробництві. Календарно-планові нормативи та їх розрахунки. Системи, які використовуються в процесі оперативно-календарного планування на підприємствах серійного типу; різновиди: комплектні та подетальні. Планування виробничих програм цехом і дільницями. Особливості та головне завдання оперативного планування на підприємствах масового типу виробництва. Характеристика подетальних систем планування. Розрахунки календарно-планових нормативів. Планування роботи потокових ліній. Розробка виробничих програм для цехів і дільниць.

Контроль за виконанням оперативних планів. Форми та види контролю за оперативною діяльністю підприємства. Контроль в умовах одиничного виробництва. Контроль в серійному виробництві. Контроль в умовах масового виробництва.

Тема 5. Обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю

Види виробничої потужності та чинники, що її визначають; послідовність їх розрахунків. Поняття, мета та етапи визначення потужності підприємства. Види потужностей. Вимірники потужності. Чинники, які

формують потужність підприємства. Послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства. Фонди часу, які використовуються при розрахунках потужності та їх визначення.

Методики розрахунку виробничої потужності. Вихідні дані для розрахунку потужності. Визначення потужності у загальному вигляді. Методика розрахунку виробничої потужності на підприємствах і в підрозділах різних типів виробництва. Визначення виробничої потужності складальних цехів і підрозділів.

Визначення максимально можливого випуску продукції з наявної потужності. Визначення обсягів введення в дію нових (додаткових) виробничих потужностей. Визначення середньорічної потужності для обґрунтування обсягів випуску продукції у плановому році.

Система показників виробничої потужності. Основні шляхи підвищення ефективності використання виробничих потужностей.

Тема 6. Планування матеріально-технічного забезпечення діяльності підприємства

Зміст планування матеріально-технічного забезпечення (МТЗ) та послідовність його розробки. Завдання МТЗ підприємства, вихідні дані для розробки плану та послідовність його розробки. Методи вивчення ринку продукції. Методи вивчення ринку матеріальних ресурсів.

Планування потреби в матеріальних ресурсах. Методи розрахунку потреби в матеріальних ресурсах для основного виробництва. Особливості визначення потреби в деяких галузях промисловості. Розрахунок потреби в паливі та енергії.

Запаси та регулювання їх розмірів. Склад та класифікація запасів. Нормування виробничих запасів. Методи контролю за величиною нормативного рівня запасу матеріальних ресурсів. Графік зміни запасів при постійних інтервалах обсягів поставок. Методика розрахунку ціни матеріалів, яка враховує інфляцію.

Визначення потреби цехів у матеріальних ресурсах. Методи розрахунку потреби цехів у матеріально-технічних ресурсах (МТР). Лімітування відпуску матеріалів цехам. Способи забезпечення цехів матеріальними ресурсами.

Тема 7. Планування персоналу й оплати праці

Планування персоналу. Персонал у потенціалі підприємства. Класифікація категорій персоналу. Завдання планування персоналу. Вихідні дані для розробки плану персоналу. Показники чисельності персоналу. Методи визначення чисельності персоналу. Розрахунок планового балансу робочого часу. Розрахунок чисельності окремих категорій працюючих. Визначення додаткової потреби у персоналі.

Планування продуктивності праці. Залежність чисельності персоналу від продуктивності праці. Задачі планування продуктивності праці. Вихідні дані для розробки плану з продуктивності праці. Показники продуктивності праці та методи їх обчислення. Розрахунки економії робочої сили під дією техніко-економічних факторів.

Планування оплати праці. Завдання планування оплати праці. Склад планового фонду заробітної плати. Вихідні дані для розробки плану заробітної плати. Показники, що характеризують оплату праці. Методи визначення планового фонду заробітної плати. Розрахунки планового фонду заробітної плати за елементами. Розрахунок середньої заробітної плати. Співвідношення росту продуктивності праці та середньої заробітної плати персоналу.

Тема 8. Планування витрат

Завдання та послідовність розробки плану собівартості продукції. Мета розробки плану із собівартості продукції. Завдання плану із собівартості. Вихідні дані для розробки плану. Послідовність розробки плану. Показники планових розрахунків.

Розрахунок витрат за техніко-економічними факторами. Послідовність розрахунку планової собівартості. Класифікація факторів, що впливають на рівень витрат. Методика розрахунку зміни собівартості внаслідок дії факторів.

Планування собівартості реалізованої продукції. Визначення собівартості реалізованої продукції. Склад витрат виробничої собівартості. Склад статей калькулювання виробничої собівартості. Розподіл загальновиробничих витрат на постійні та змінні. Формування собівартості готової продукції. Формування собівартості реалізованої продукції. Взаємозв'язок операційних витрат за функціями та економічними елементами.

Розрахунок калькуляційних статей прямих витрат. Методика розрахунку статей прямих витрат (прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці). Методика складання зведеного кошторису. Взаємозв'язок кошторису на виробництво з іншими розділами внутрішньофірмового плану.

Тема 9. Планування фінансів

Зміст і завдання фінансового плану. Визначення обсягів фінансових ресурсів і джерел їх надходження. Основні завдання фінансового планування. Види фінансових планів: довгостроковий, поточний і оперативний. Складання фінансового плану за видами діяльності: оперативної, інвестиційної та фінансової.

Планування потреби у фінансових ресурсах. Планування потреби в основному і оборотному капіталі. Джерела фінансування капітальних вкладень. Методи розрахунку потреби в оборотних коштах.

Планування прибутковості підприємства. Валовий і чистий прибуток. Їх характеристика і послідовність розрахунку. Пасивна і активна стадії складання плану з прибутку. Методи планування прибутку.

Основні умови прибутковості підприємства. Аналіз “витрати-обсяг-прибуток” в процесі фінансового планування. Показники прибутковості підприємства. Види рентабельності та їх розрахунки. Основні фінансові

документи, що використовуються в процесі фінансового планування. Оцінка фінансового стану підприємства.

Контроль за виконанням бюджету підприємства. Система фінансового контролю на підприємстві. Загальний порядок складання бюджетів підприємства та система контролю за їх формуванням і виконанням.

Тема 10. Організаційні основи виробництва

Сутність організації виробництва. Об'єкт та предмет організації виробництва. Структура організаційних відносин. Функції організації виробництва. Завдання організації виробництва.

Напрями організації виробництва. Концепції організації виробництва. Закони організації виробництва. Закономірності організації виробництва. Принципи організації виробництва.

Функціональна структура організації. Чинники впливу на організацію виробництва. Методи організації виробництва. Форми організації виробництва. Модель організації виробництва.

Система організації виробництва. Компоненти системи. Властивості системи. Типи систем. Системний підхід. Принципи організації структури. Принципи організації процесу.

Тема 11. Виробничий процес і організаційні типи виробництва

Процес виробництва і виробничий процес. Основні елементи виробничого процесу. Предмети і засоби праці. Технологічні процеси та операції. Основні процеси та їх характеристика. Роль та види допоміжних процесів. Характеристика обслуговуючих процесів.

Класифікація виробничих процесів (залежно від призначення та ролі у процесі виробництва, за технологічною ознакою). Технологічний процес обробки деталей. Виробничий цикл. Технологічний цикл. Операційні цикли.

Основні принципи організації виробничого процесу. Принципи раціональної організації виробничих процесів. Передумови дотримання

принципу спеціалізації. Сутність принципу пропорційності роботи виробничих ланок. Принцип паралельності роботи виробничих ланок. Принцип ритмічності роботи виробничих ланок. Сутність принципу прямотокowości при виконанні роботи. Типи виробництва. Серія і партія виробів. Техніко-економічна характеристика та ознаки типів виробництва. Одиначне виробництво. Серійне (партіонне) виробництво. Масове виробництво.

Тема 12. Організація виробничого процесу у часі та просторі

Сутність організації виробничого процесу в часі. Структура виробничого циклу. Виробничий, технологічний та операційний цикли. Серія та партія виробів. Тривалість виробничого циклу. Розрахунок тривалості технологічного циклу з урахуванням різних видів руху предметів праці.

Види руху предметів праці. Послідовний рух предметів праці. Графік циклічності. Циклограма послідовного руху предметів праці. Паралельний рух. Графік паралельного руху предметів праці. Паралельне поєднання операцій. Циклограма паралельного руху предметів праці. Послідовно-паралельний рух. Графік паралельно-послідовного руху предметів праці. Варіанти технологічних циклів при послідовно-паралельному русі предметів праці за операціями. Циклограма паралельно-послідовного руху предметів праці.

Аналіз тривалості технологічного циклу простого процесу виробництва. Особливості мінімально-уривчастої системи організації виробничого процесу в часі. Вплив дублюючих робочих місць на тривалість технологічного циклу. Технологічний цикл у багатоміністерному виробництві.

Побудова виробничої структури у просторі. Виробнича ланка. Спеціалізація виробничого процесу. Склад і класифікація основних виробничих ланок. Особливості спеціалізації виробничих ланок

підприємства. Змішана предметно-технологічна спеціалізація виробничих ланок.

Робоче місце. Класифікація робочих місць. Виробнича дільниця. Цехова та без цехова структура підприємства. Види цехів. Основні, допоміжні та обслуговуючі цехи.

Тема 13. Методи організації виробництва

Побудова виробничого процесу. Аспекти побудови виробничого процесу. Вплив організації виробничого процесу у часі та просторі на вибір методу організації виробництва. Два основні методи організації виробництва.

Організація непотокового виробництва. Застосування не потокового методу. Модифікації методу залежно від номенклатури виробів. Застосування в одиничному і серійному виробництві. Форми методу: одинично-технологічна та партійно-технологічна (предметно-групова). Календарно-планові нормативи організації виробництва. Використання в промислових дискретних процесах.

Потокове виробництво. Високоєфективний метод організації виробничого процесу. Ознаки потокового виробництва. Принципи раціональної організації. Потоковий метод для масового та великосерійного виробництва. Основна структурна ланка потокового виробництва. Одно- та багатопредметні поточкові лінії. Застосування спеціального міжопераційного транспортного конвеєру.

Індивідуальний метод організації виробничого процесу. Застосування універсального устаткування, розташування його групами за функціональним призначенням. Умови обслуговування робочих місць. Етапи організації індивідуального виробництва.

Тема 14. Організація потокового та автоматизованого виробництва

Потокове виробництво. Характеристика потокового виробництва, його основні ознаки. Потокова лінія. Класифікація поточкових ліній. Такт і ритм

потокової лінії. Програма випуску і запуску виробів. Фонди робочого часу роботи лінії.

Безперервно-потокові лінії. Робочий і розподільчий конвеєри. Розрахунок параметрів безперервно-потокових ліній. Основні види конвеєрів у безперервно потоковому виробництві та розрахунок їх параметрів. Параметри робочих конвеєрів. Параметри розподільчих конвеєрів. Технологічний, транспортний і резервний (страховий) запаси в безперервно-потоковому виробництві.

Перервно-потокові (прямоточні) лінії. Планографік (стандарт-план) роботи перемінно-потокової лінії.

Автоматичні потокові лінії. Автоматизоване виробництво. Типи автоматичних потокових ліній. Організація автоматичних потокових ліній. Розрахунок автоматичних потокових ліній. Роторно-конвеєрні потокові лінії. Організація роторно-конвеєрних потокових ліній. Технологічний ротор. Транспортний ротор. Промислові маніпулятори та роботи.

Тема 15. Організація трудових процесів і робочих місць

Сутність організації праці. Методологічні засади організації праці. Завдання організації праці. Процес розподілу праці. Поділ і кооперація праці на підприємстві. Технологічний поділ праці. Поопераційний поділ праці. Функціональний поділ праці. Кваліфікаційний поділ праці. Організація праці трудових колективів. Бригади. Спеціалізовані бригади. Комплексні бригади. Змінні бригади. Наскрізні бригади.

Нормування праці. Сутність і завдання нормування праці. Норми та нормативи. Норми і нормативи в організації нормування праці. Нормування праці управлінського персоналу.

Робоче місце. Характеристика робочого місця. Класифікація робочих місць за ознаками. Організація й обслуговування робочих місць. Планування робочого місця. Оснащення робочого місця. Раціональне розміщення

робочих місць. Атестація робочих місць. Вимоги до організації робочих місць.

Умови праці. Робочий час. Витрати робочого часу та їх класифікація. Режим праці та відпочинку. Змінний режим праці. Добовий режим праці. Тижневий режим праці. Місячний режим праці. Працездатність.

Тема 16. Організація обслуговування виробничого процесу

Особливості функціонування та організації підрозділів виробничої інфраструктури. Особливості функціонування підрозділів виробничої інфраструктури. Складові елементи виробничої інфраструктури підприємства. Особливості планування діяльності підрозділів виробничої інфраструктури.

Організація забезпечення підприємства технологічною оснасткою. Методи визначення потреби в інструментах у різних типах виробництва. Планування діяльності інструментальних цехів. Методика обчислення оборотного фонду інструментів.

Організація діяльності ремонтного виробництва. Планування виробничої програми ремонтно-механічного цеху. Розрахунок середньорічних обсягів ремонтних робіт та робіт із технічного обслуговування.

Організація енергозабезпечення підприємства. Визначення потреби в енергетичних ресурсах. Методи розрахунку потреби в електроенергії. Вимоги до складання енергетичних балансів. Планування діяльності енергетичних цехів.

Організація транспортного обслуговування виробництва. Класифікація транспортних засобів. Класифікація транспортних перевезень. Сфери переміщення вантажів на підприємстві. Розрахунок вантажопотоків та вантажообороту. Обсяг вантажно-розвантажувальних робіт. Маршрутизація перевезень. Організаційна структура транспортного господарства.

Планування діяльності транспортних цехів. Виробнича програма транспортного цеху. Планування собівартості транспортних робіт.

Організація складського господарства. Види складів підприємства. Обладнання та оснащення складів. Заходи з поліпшення роботи складського господарства.

Тема 17. Організаційно – виробниче забезпечення якості та конкурентоспроможності продукції

Якість продукції. Сутність якості продукції. Методи визначення якості продукції. Показники оцінки рівня якості. Одиничні, комплексні та узагальнюючі показники. Методи оцінки рівня якості продукції та послуг.

Конкурентоспроможність продукції. Сутнісна характеристика конкурентоспроможності продукції. Методи визначення конкурентоспроможності. Оцінка ефективності капітальних вкладень для забезпечення рівня конкурентоздатності виробу. Стандартизація та сертифікація. Міжнародні стандарти. ДСТУ.

Організація технічного контролю якості продукції. Суть та завдання контролю якості продукції. Органи контролю якості продукції. Організація технічного контролю якості продукції на підприємстві. Об'єкти і види контролю якості продукції. Функції відділу технічного контролю. Структура ВТК. Показники оцінки якості продукції. Показники і методи оцінки якості виробничих процесів. Сертифікація продукції в системі контролю її якості. Методи технічного контролю. Статистичний метод. Контрольна карта якості виробів. Брак продукції. Види, причини та винуватці браку. Облік та аналіз браку продукції на підприємстві. Організація управління якістю продукції.

Тема 18. Комплексна підготовка виробництва нової продукції

Система створення та освоєння нової продукції. Зміст і завдання підготовки виробництва. Науково-дослідна підготовка виробництва. Конструкторська підготовка. Технологічна підготовка. Відкриття, винаходи,

раціоналізаторська пропозиція, патент, авторське свідоцтво. Загальна характеристика планових робіт при створенні, підготовці виробництва та освоєнні нової продукції. Завдання та склад планових робіт. Нормативна база та основні обчислення.

Технологічна підготовка виробництва. Системи організації технологічної підготовки виробництва (ТПВ). Етапи ТПВ. Види технологічних процесів. Маршрутний опис технологічного процесу. Маршрутна карта. Операційна карта. Напрями технологічної уніфікації.

Оптимізаційні розрахунки оновлення продукції. Економічна ефективність освоєння нової продукції: методичні підходи та порядок обґрунтувань. Вибір варіанта технологічного процесу. Критична програма.

Витрати на підготовку та освоєння виробництва нової продукції. Особливості планування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння. Закономірності зниження трудомісткості складних виробів у процесі освоєння виробництва. Криві освоєння. Зміни собівартості за умови різних характеристик кривих освоєння. Складання кошторису витрат та кошторисної калькуляції.

Сітьові методи підготовки виробництва та освоєння нових виробів. Поняття сітьових методів і моделей та їх термінологія. Методика визначення основних показників: тривалості робіт, термінів настання подій, напруженості виконання. Побудова сітьових моделей виконання комплексів робіт та їх оптимізація.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Формування системи планів на підприємстві.
2. Формування плану збуту продукції.
3. Планування та ефективність реклами.
4. Життєвий цикл виробів і фактори впливу на обсяг збуту продукції.
5. Планування обсягів збуту продукції.
6. Планування обсягів виробництва продукції.
7. Планування виробничої програми підприємства.
8. Особливості оперативно-календарного планування в одиничному виробництві.
9. Оперативно-календарне планування в серійному виробництві.
10. Оперативно-календарне планування в масовому виробництві.
11. Планування потреби в матеріальних ресурсах.
12. Поняття та види виробничої потужності.
13. Показники використання та напрями удосконалення виробничої потужності підприємства.
14. Планування персоналу за різними категоріями працівників.
15. Планування ремонту устаткування.
16. Планування виробництва інструменту та оснастки.
17. Розрахунок витрат за техніко-економічними факторами.
18. Планування собівартості продукції.
19. Планування потреби у фінансових ресурсах.
20. Сутність бізнес-планування та призначення бізнес-плану.
21. Склад бізнес-плану та технологія його розробки.
22. Характеристика розділів бізнес-плану.
23. Виробнича структура, склад та системоутворюючі зв'язки.
24. Сутність методу організації виробництва у часі і просторі.
25. Сутність та класифікація трудових процесів.
26. Система норм та нормативів.
27. Методи організації виробничих процесів.

28. Стратегічні орієнтири бізнес-планування.

29. Типи виробництва та їх характеристика.

30. Планування оновлення виробництва.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бочко О. Ю. Основи планування діяльності підприємств невиробничої сфери [Текст] : навч. посібник / О. Ю. Бочко, В. Ф. Проскура ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Мукачів. держ. ун-т. - К. : Кондор, 2012. - 218 с.
2. Васильков В. Г. Організація і управління процесами виробництва [Текст] : навч. посібник / В. Г. Васильков, Н. В. Василькова ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2011. - 503 с.
3. Козик В. В. Організація виробництва: навч. посібник / В. В. Козик, А. С. Гавриляк, К. : Знання, 2011. – 222 с.
4. Никифорак В. А. Організація виробництва: навч. посібник / В. А. Никифорак, З. І. Кобеня, Л. В. Вербівська, Чернівецький національний університет, Ч. : 2010. – 407 с.
5. Організація виробництва: підручник /За заг. ред. П.В.Круша, В.І.Подвігіної, В.О. Гулевича. – К.: Каравела, 2010. – 536 с.
6. Організація і планування на підприємстві: Навчальний посібник / Г.А. Семенов, В.К. Станчевський, М.О. Панкова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.
7. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу: Навч. пос. / П.С. Березівський , Н.І. Михалюк. / За ред.. П.С. Березівського.- Львів: «Магнолія 2006». – 2009. – 443 с.
8. Пасічник В.Г., Акіліна О.В. Планування діяльності підприємства. Навчальний посібник // В.Г. Пасічник, О.В. Акіліна. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 256 с.
9. Планування діяльності підприємства : Навчальний посібник / Л.П. Батенко, М. А. Белов, Н. М. Євдокимова та ін.; Ред. В. Є. Москалюк. – К. : КНЕУ, 2005. – 384 с.
10. Планування діяльності підприємства / В. В. Іванова. – Навч. Посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 472 с.

11. Планування і контроль на підприємстві: Навч. посіб. / За ред.. М.О. Данилюка. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 531.
12. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – К.: Каравела, 2011. – 432 с.
13. Ястремська О. М. Планування діяльності підприємства [Текст] : навч. посібник / О. М. Ястремська, К. В. Яковенко, О. О. Ястремська ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Харків. нац. екон. ун-т. - Харків : Вид-во ХНЕУ, 2011. - 171 с.

Модуль 3: «Управління витратами»:

Тема 1. Сутнісна характеристика витрат

Поняття «витрати». Витрати як процес формування і використання ресурсів. Разові та операційні витрати. Різновиди витрат. Витрати у натуральному і грошовому вимірі. Грошові витрати і витрати, що формують вартість продукції.

Класифікація витрат і її практичне значення. Різноманітність витрат і їх групування за певними ознаками. Сумарні витрати підприємства і витрати на одиницю продукції. Середні та граничні витрати. Прямі та непрямі витрати. Змінні та постійні витрати, їх різновиди, методи розмежування їх. Регульовані та нерегульовані витрати для певного рівня управління. Явні та неявні (альтернативні) витрати. Релевантні та нерелевантні витрати. Практичне застосування класифікації витрат в управлінні їх динамікою і прийнятті господарських рішень.

Структура витрат і фактори, що її визначають. Різні напрями визначення структури витрат та їх практичне значення. Видова (елементна) структура витрат, її особливості в різних галузях економіки. Вплив співвідношення прямих і непрямих витрат на точність калькулювання. Структура витрат залежно від їх реакції на масштаби ділової активності, використання її для обґрунтування підприємницьких рішень. Зміна структури витрат під впливом технічних, організаційних, економічних факторів.

Тема 2. Закономірності і чинники формування витрат

Витрати як база ціни і фактор прибутковості. Особливості нижньої межі ціни у короткостроковому і довгостроковому періодах. Залежність прибутку від рівня витрат. Особливості впливу змінних і постійних витрат на величину прибутку. Мінімізація витрат, пов'язаних з основною діяльністю підприємства, — важливий фактор забезпечення його прибутковості.

Функції витрат. Методи побудови функцій витрат. Інженерний метод аналізу залежності витрат від певних чинників. Бухгалтерський метод. Мінімаксний метод. Метод регресійного аналізу.

Внутрішньофірмові ціни та їх роль у формуванні витрат і прибутку підрозділів. Трансфертні ціни встановлені на основі ринкових цін. Трансфертні ціни сформовані на основі витрат. Договірні трансфертні ціни. Вплив трансфертних цін на витрати та перерозподіл прибутку між підрозділами.

Тема 3. Управління витратами

Управління витратами як процес цілеспрямованого формування витрат за їх видами, місцями і носіями за постійного контролю їх рівня та стимулювання зниження. Історія розвитку системи управління витратами. Поняття та задачі управління витратами на підприємстві. Зміст управління витратами на підприємстві. Принципи і переваги ефективного управління витратами. Місце управління витратами в інформаційній системі підприємства.

Функціональний аспект системи управління витратами: нормування, планування, облік, аналіз витрат, стимулювання їх зниження. Організаційна система управління витратами на підприємствах. Формування планових і фактичних витрат. Особливості обчислення планових і фактичних витрат, його роль в управлінні підприємством та обґрунтуванні господарських рішень. Управлінський і фінансовий (фіскальний) аспекти формування витрат. Принципи та відмінності фінансового і управлінського обліку. Зміст і порядок розроблення плану витрат, його нормативна база. Порядок обліку витрат і вдосконалення його згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Тема 4. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності

Місця витрат і центри відповідальності. Поняття «місця витрат». Центри відповідальності за витрати (центри витрат) і центри прибутку. Мета диференціації витрат за місцями їх формування і центрами відповідальності: контроль витрат, персоніфікація відповідальності за їх рівень. Вимоги до організації центрів відповідальності. Функціональний і територіальний критерії організації центрів відповідальності.

Кошториси підрозділів. Склад витрат в місцях їх формування різного ієрархічного рівня. Прямі та загальні, регульовані та нерегульовані витрати підрозділів. Методика складання кошторисів підрозділів різного функціонального призначення. Особливості кошторисів виробничих підрозділів. Гнучкі кошториси підрозділів.

Розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів за складання кошторисів. Взаємозв'язок підрозділів підприємства. Особливості діяльності допоміжних і обслуговуючих підрозділів, система їх зв'язків у формі надання взаємних послуг. Методи розподілу витрат: методи прямого, повторного розподілу, метод системи рівнянь.

Тема 5. Собівартість продукції і калькулювання

Роль і методи калькулювання. Калькуляційні одиниці (носії витрат) на підприємстві. Проектно-кошторисні, планові, нормативні, фактичні калькуляції, їх призначення і зв'язок. Калькулювання на основі неповних і повних витрат. Застосування методу директ-костинг в калькулюванні. Метод поглинання витрат. Сфери застосування методу стандарт-костинг та нормативного методу калькулювання. Використання калькулювання за замовленнями та попроцесного калькулювання в розрахунку собівартості продукції.

Калькулювання у багатопродуктовому виробництві. Статті прямих витрат і методика обчислення їх. Проблеми розподілу непрямих (загальних)

витрат між різними виробами. Бази розподілу непрямих витрат й умови застосування їх. Розподіл загальновиробничих витрат. Методи розподілу адміністративних витрат і витрат на збут.

Калькулювання у комплексних (сумісних) виробництвах. Особливості підприємств з комплексною переробкою сировини. Основні та супутні продукти у комплексних виробництвах. Прямі витрати на стадіях переробки окремих продуктів. Проблема розподілу загальних витрат між спільно виготовлюваними продуктами. Розподіл загальних витрат на основі єдиного натурального показника обсягу виробництва.

ABC-метод та його роль в удосконаленні калькулювання. Вид діяльності та фактор витрат згідно з ABC-методом. Процес розподілу непрямих витрат з використання методу калькулювання за видами діяльності.

Тема 6. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів

Облік і звітність як елементи контролю витрат. Роль контролю витрат у підтриманні режиму економії. Організаційна побудова системи обліку витрат і руху матеріальних цінностей. Диференціація і повнота обліку регульованих витрат за місцями їх формування. Періодичність і форми звітності.

Сутність моніторингу та його етапи. Методи контролю витрат. Порівняння фактичних витрат з плановими. Умови порівнянності фактичних і планових витрат за певний період. Необхідність перерахування планових витрат на фактичний обсяг продукції. Особливості контролю рівня витрат за нормативної системи обліку (стандарт-кост). Аналіз відхилень фактичних і нормативних витрат по центрах витрат і центрах відповідальності. Технічні засоби обліку і контролю витрат на підприємстві. Етапи аналізу витрат. Відносна зміна рівня витрат. Абсолютна економія або надмірні витрати. Дослідження впливу окремих факторів на суму та рівень витрат.

Стимулювання економії ресурсів. Необхідність стимулювання персоналу підприємства щодо економного використання ресурсів і

оптимальних витрат. Форми стимулювання залежно від величини економії, яку можна спрямувати на преміювання за зниження витрат. Розподіл премії між учасниками заходу з економії витрат.

Тема 7. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень

Сутність і передумови аналізу системи «витрати—випуск—прибуток» (CVP). Зв'язок витрат, обсягу виробництва (операційної діяльності) та прибутку. Графічна інтерпретація моделі CVP-аналізу. Показники, що обчислюються та аналізуються за CVP-аналізу. Розподіл витрат на змінні та постійні. Роль маржинального прибутку в аналізі та прийнятті рішень.

Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності. Вплив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Рівноважний (беззбитковий) обсяг операційної діяльності (виробництва). Визначення беззбиткового обсягу операційної діяльності у натуральному і грошовому вимірі. Беззбитковість і безпека діяльності підприємства та його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства.

Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Значення управління прибутком і факторами його формування. Визначення рівня операційної активності (обсягу виробництва), що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний ліверидж (важіль), визначення його та застосування в оперативному аналізі.

Тема 8. Методи цільового формування, структурного аналізу та зниження витрат

Концепція цільової собівартості. Ключові принципи таргет-костингу. Механізм визначення цільової ціни на нову продукцію. Поняття цільового прибутку. Особливості визначення цільового прибутку. Відмінність між поняттями «цільова собівартість» та «прогнозована собівартість» нової

продукції. Етапи проведення таргет-костинг. Методи оптимізації витрат, які ефективно працюють в середовищі таргет-костингу.

Сутність функціонально-вартісного аналізу. Основні принципи функціонально-вартісного аналізу. Етапи функціонально-вартісного аналізу. Характеристика аналітичного та пошуково-дослідницького етапу проведення функціонально-вартісного аналізу. Зовнішні та внутрішні функції продукту, що виділяють під функціонально-вартісного аналізу. Функціональна модель об'єкта функціонально-вартісного аналізу.

Поняття «кайдзен» та «кайдзен-костинг». Етапи процесу кайдзен-костингу. Відмінності таргет- та кайдзен-костинг. Взаємозв'язок між тривалістю життєвого циклу продукції галузі та ефективністю застосування таргет- та кайдзен-костинг.

Тема 9. Адаптація операційної системи до зміни її завантаження за критерієм витрат

Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування. Потреба адаптації операційної системи до нового рівня завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Вплив на експлуатаційні витрати інтенсивності роботи машин. Вплив на витрати кількісної адаптації машин. Використання вивільнених машин у процесі кількісної адаптації.

Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування — купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Сумарні дисконтовані витрати як критерій вибору форми придбання устаткування. Обчислення поточних (дисконтованих) витрат за

порівнянними альтернативними варіантами. Особливості обчислення лізингових платежів.

Тема 10. Мінімізація витрат на створення і зберігання виробничих запасів

Сутність та значення запасів у діяльності підприємства. Види та типи запасів за їх цільовим призначенням. Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції і прибутку. Політика управління запасами підприємства. Показники, що характеризують ефективність використання матеріальних ресурсів.

Витрати на поставку і зберігання матеріалів на складі, їх залежність від величини та інтервалів поставки. Втрати (неотриманий прибуток) через відволікання коштів у виробничі запаси.

Методи та системи управління запасами. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів. Сутність та переваги «just-in-time».

Методи оцінювання матеріалів у запасах за відпускання їх у виробництво, на продаж та іншого вибуття. Сутність та умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (*FIFO*), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою собівартістю і ціною продажу.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Поняття витрат.
2. Класифікація витрат та її практичне значення.
3. Функції і побудова системи управління витратами.
4. Важливість обґрунтування рівня витрат і контролю їх формування за центрами відповідальності.
5. Особливості формування витрат у коротко - і довгостроковому періодах.
6. Прямі та непрямі, регульовані та нерегульовані витрати підрозділів.
7. Методика складання кошторисів підрозділів різного функціонального призначення.
8. Ціни на продукцію і послуги внутрішньоопераційних підрозділів, їх різновиди та умови застосування.
9. Проблема розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів між підрозділами основного виробництва.
10. Поняття та види собівартості.
11. Методи калькулювання та сфери їх застосування.
12. Калькулювання за видами діяльності.
13. Калькулювання на основі повних витрат.
14. Специфіка калькулювання у одно-, багатопродуктовому виробництві.
15. Статті прямих витрат і методика їх обчислення.
16. Методи розподілу непрямих витрат.
17. Калькулювання у комплексних (сумісних) виробництвах.
18. Облік і звітність як елементи контролю витрат.
19. Організаційна побудова обліку витрат і руху матеріальних цінностей.
20. Методи контролю витрат.
21. Умови порівнянності фактичних і планових витрат за певний період.
22. Сутність і передумови аналізу системи “витрати–випуск–прибуток”.
23. Показники, що обчислюються і аналізуються при ВВП-аналізі.
24. Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності.

25. Операційний ліверидж (важіль), його визначення і застосування в оперативному аналізі.
26. Концепція цільової собівартості в системі управління витратами.
27. Сутність функціонально-вартісного аналізу.
28. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів.
29. Методи оцінки матеріалів у запасах при їх відпустці у виробництво, на продаж та іншому вибутті.
30. Сутність і роль адаптації операційної системи до зміни її завантаження.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Данилко В.К. Управління витратами: навчальний посібник/ В. К. Данилко, О. М. Кушніренко, К. С. Марченко. - К.: Каравела, 2012. - 216 с.
2. Давидович І. Є. Управління витратами: навч. посібник. - М-во освіти і науки України, Тернопільський нац. економічний ун-т. - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 320 с.
3. Друри К. Управленческий и производственный учет: Пер. с англ. – М.: Юнити-Дана, 2007. -1401 с.
4. Іванюта П. В. Управління ресурсами і витратами [Текст] : навч. посібник / П. В. Іванюта, О. П. Лугівська ; за ред. С. М. Іванюти. - 2-ге вид. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 316 с.
5. Крушельницька, О. В. Управління матеріальними ресурсами [Текст] : навчальний посібник / О.В. Крушельницька; А.И. Маколенко. - К. : Кондор, 2003. - 162 с.
6. Кузьмін О.Є. Управління витратами на підприємствах: навчальний посібник/ О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, У. І. Когут. - Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. - 244 с.
7. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.
8. Управління витратами: навч. посібник /За ред. М. Г. Грещака ; Держ. вищ. навч. заклад "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2008. - 259 с.
9. Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц./ За ред. М. Г. Грещака – К.: КНЕУ, 2002. – 131 с.
10. Філіна Г. І. Управління витратами та цінами: навч. посібник / Г. І. Філіна; Міжрегіональна Акад. упр. персоналом. - К. : Персонал, 2008. - 240 с.

11. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами [Текст] : підручник / [М. Ф. Огійчук, М. І. Беленкова, В. Я. Плаксієнко та ін.] ; за ред. М. Ф. Огійчука ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. - Вид. 6-те, переробл. і доповн. - К. : Алерта, 2011. - 1042 с.
12. Цимбалюк Л.Г. Формування та управління витратами виробництва [Текст] : підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / Л. Г. Цимбалюк [и др.]. - Донецьк : Юго-Восток, 2009. - 240 с
13. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навч.посібник. – К.:ЦУЛ, 2002.- 656с.
14. Череп А. В. Управління собівартістю [Текст] : монографія / А.В. Череп. - Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. - 376 с.
15. Шим Джей К., Сигел Джоэл Т. Методы управления стоимостью и анализа затрат: Перевод с англ. – М.: Филин, 1996.- 344 с.

Критерії оцінювання відповідей на вступному випробуванні
Таблиця відповідності балів та критеріїв оцінювання
відповідей на вступному комплексному екзамені з фаху

Рівень досягнень	Оцінка (5 бальна шкала)	Оцінка (12 бальна шкала)	Критерії оцінювання
1	2	3	4
відмінно	5	12-10	Глибоке і всебічне знання матеріалу програми вступного випробування, грамотне і логічне його викладення, уміння на основі теоретичних знань робити узагальнення і практичні висновки, наявність наукового підґрунтя й уміння творчо застосовувати отримані знання для вирішення практичних завдань.
добре	4	9-7	Повне знання матеріалу програми вступного випробування, відсутність істотних недоліків логічного характеру, а також уміння на основі теоретичних висновків робити практичні дії та узагальнення.
задовільно	3	6-4	Відносно повне знання матеріалу програми вступного випробування, наявність окремих істотних помилок при відповіді на питання.
незадовільно	2	1-3	Низький рівень засвоєння матеріалу програми вступного випробування, наявність істотних помилок при відповіді на питання, що свідчать про невірне розуміння суті проблеми, відсутність вміння пов'язувати теорію з практикою.

